

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: ратифіковано Законом України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 19.03.2018).
2. Глущенко О. В. Фінансова архітектура: теоретико-методологічний аспект. *Наука й економіка*. 2013. Т. 1, вип. 4. С. 43–52.
3. Гриценко А. А. Інституційна архітектура бюджетно-монетарного процесу. *Наукові праці НДФІ*. 2004. № 6 (29). С. 56–63.
4. Мамонова В. В. Розвиток місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: проблеми реформування. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 14 листоп. 2014 р.) / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін.* Запоріжжя: КПУ, 2014. С. 216–218.
5. Регіональна політика та місцеве самоврядування: підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний, О. В. Ольшанський; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. В. Мамонової. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2018. 208 с.
6. Mamonova V. LocalSelf-governmentinthe Ukrainian Authority's Territorial Organization: Problemsand Priorities of the Development. *Public Policy and Administration / Kaunas University of Technology; Mycolas Romeris University. Kaunas: Technologija*, 2010. No 33. P. 45–56.

Надійшла до редколегії 20.03.2018 р.

УДК 338.48-44

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Степанов В. Ю.,

*д.держ.упр., проф., декан факультету управління та бізнесу,
Харківська державна академія культури,
м. Харків*

Розглянуто проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Розкрито проблеми загальносистемного характеру, пов'язані з державним регулюванням у сфері сільського зеленого туризму. Означено, що головним завданням у формуванні даної політики є прийняття відповідного закону, координація органів державної влади, а також громадських організацій та підприємницьких структур для більш ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Ключові слова: сільський зелений туризм, туристичний продукт, послуги, сільське населення.

Stepanov V. Yu.,

*Doctor in Public Administration, Full Professor,
Dean of the Faculty of Management and Business of Kharkiv State Academy of Culture,
Kharkiv*

AGRICULTURAL GREEN TOURISM IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article is devoted to the consideration of problems and prospects of the development of rural green tourism in Ukraine. The author reveals systemic problems related to state regulation in the field of rural green tourism. It is stated that the main task in the formation of this policy is the adoption of a relevant law, coordination of state authorities, as well as public organizations and business structures for more effective development of rural green tourism in Ukraine.

Key words: rural green tourism, tourist product, services, rural population.

Постановка проблеми. Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури. Стандарти туристичної галузі,

© Степанов В. Ю., 2018

які діють в Україні, створюють сприятливі умови для функціонування в державі ефективного, розвинутого туристичного ринку з безпечними, високоякісними, різноманітними туристичними послугами. Законом України “Про туризм” визначено засади реалізації державної політики України в галузі туризму на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров’я, на безпечне для життя і здоров’я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Але гострою проблемою постало врегулювання умов та дотримання якості у наданні туристичних послуг у сфері сільського туризму. У багатьох селах нині спостерігається зменшення населення, зростає масова заробітчанська міграція. Розвиток сільського зеленого туризму позитивно впливатиме на сумну тенденцію безробіття в українських селах, може підвищити матеріальний добробут та частково вирішити проблеми зайнятості сільського населення. Актуальність розвитку сільського зеленого туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю невідкладного розв’язання соціально-економічних проблем сучасного села.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням відпочинку в сільській місцевості присвячені праці А. Бакуменка, В. Берковича, В. Васильєва, П. Горішевського, Ю. Зінько, Н. Гордецької, М. Рутинського, В. Петранівського й ін. [4–7], в яких відзначено, що сільське село має багатий пізнавальний потенціал, пов’язаний з історико-етнографічною спадщиною, сільською культурою та побутом. При цьому, в умовах загальноекономічної кризи економічні і соціальні проблеми села надзвичайно загострилися. Однак широке розповсюдження, формування та розвиток сільського зеленого туризму може підвищити його туристичну інвестиційну привабливість.

Мета статті – розглянути проблеми загальносистемного характеру та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Своєрідна мода на відпочинок у сільській місцевості, загальні поняття, пов’язані з сільським туризмом і екотуризмом, що останніми роками набуває сили в Європі, знайшли своє застосування для визначення форм туристичного руху і в Україні. Зокрема, відпочинок в селах було визначено як “сільський зелений туризм” (green rural tourism або green village tourism). Він охопив широкий спектр форм відпочинку на селі: від стаціонарного відпочинку у сільській місцевості (власне сільський туризм), відпочинку в туристичних центрах і на курортах, що розташовані у селищах і малих містах, до відпочинку у сільських садибах (агротуризм). Визначення сільського туризму як “зеленого” підкреслює його проєкологічну орієнтацію.

Сільський туризм у більшості країн розглядається, як невід’ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем, як специфічна форма відпочинку в селі з використанням природного, матеріального та культурного потенціалу даної місцевості. Крім того, в сільських місцевостях для туристів організуються кінні та велосипедні прогулянки, маршрути по знакових стежках у національних і ландшафтних парках, природничі подорожі й ін. При цьому проживання, харчування та обслуговування туристів забезпечує сільська родина [7].

Необхідність визначення поняття “сільський зелений туризм”, пояснюється тим, що хибне тлумачення або відступ від його основних ознак, що визначають специфіку, може призвести до неврахування всіх його властивостей, або присвоєння тих, що йому не притаманні. Поняття “сільський зелений туризм” є багатофункціональним, комплексним та системним явищем, яке ак-

тивно поширюється у господарському житті аграрних територій та сприяє їх економічному та соціальному розвитку в Україні. Розвиток інфраструктури сільського зеленого туризму не вимагає значних капіталовкладень, як інші види туризму і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без значних додаткових інвестицій [4].

Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени селянських родин мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах.

Сільський зелений туризм може бути корисним як для відпочиваючих, так і для сільських громад, регіонів і держави в цілому, оскільки сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Його розвиток сприятиме збереженню селянства, як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, що заслуговує на всляку підтримку з боку держави.

Відзначимо, що головною метою туристичної політики держави є створення конкурентоспроможного на світовому ринку вітчизняного туристичного продукту, збільшення обсягів реалізації туристичних послуг, валютних надходжень, надходжень до бюджетів усіх рівнів, створення додаткових робочих місць, впровадження на основі міжнародного досвіду ефективної моделі інвестиційної політики в галузі туризму. На забезпечення пріоритетності розвитку туризму в Україні спрямовано Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні", яким 2008 рік було оголошено "Роком туризму і курортів в Україні" й визначено конкретні завдання Кабінету Міністрів України, державним адміністраціям на місцях та Державному комітету телебачення та радіомовлення України щодо реалізації відповідних заходів. Також на розвиток сільського туризму прийнято низку нормативно-правових актів: Указів Президента України "Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року", "Про деякі заходи щодо розвитку туристичної та культурно-рекреаційної сфери України" та згодом його було закріплено у Законі України "Про особисте селянське господарство", Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки". Також Постановою Верховної Ради України схвалені Рекомендації про залучення сільської молоді до створення системи відпочинку на базі особистих підсобних господарств. Відповідно до цього, принциповим моментом формування стратегії розвитку сільського туризму є питання офіційного визнання місця і ролі цієї галузі в економічній структурі конкретних регіонів, а відтак, і напрацювання відповідних регіональних комплексних цілових програм [2].

Щодо сільського зеленого туризму, то в Україні не має достатньої правової бази, оскільки він розглядається в Законі України "Про туризм" лише як вид туризму, поділяючи його на сільський та екологічний (зелений) і не містить чіткого визначення особливостей цього туризму [1-2]. Слід зазначити, що такі особливості не вказані і в інших законах України, в тому числі Законі України "Про особисте селянське господарство". Слід згадати, що в

Верховній Раді України було зареєстровано законопроекти “Про сільський туризм” № 0920 від 25.06.2006 р. та “Про сільський зелений туризм” № 3467 від 12.04.2007 р [3]. Проте восени 2007 р. Верховна Рада України зняла їх з розгляду. Доцільно також зазначити, що з метою стимулювання і заохочення особистих селянських господарств до агротуристичної діяльності та розвитку підприємницької ініціативи Мінагрополітики розробило проект Закону України “Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність”, але жоден із проектів не дійшов свого логічного завершення.

Держава, як системний механізм управління суспільними відносинами, в особі місцевих органів виконавчої влади, має забезпечити взаємодію всіх учасників туристичної діяльності на селі. Зокрема, для збереження екології навколишнього природного середовища розроблена система екологічного маркування садиб (екологічної сертифікації) в Україні під назвою “Зелена садиба”, котра стала членом Європейської федерації сільського та фермерського туризму EUROGITES [5]. Але розвиток сільського зеленого туризму в Україні відбувається досить повільно. Це пов'язано, перш за все, із відсутністю чіткої схеми відносин між туристами та власниками садиб.

Крім цього, з метою організації відпочинку на селі необхідно створити умови щодо правового забезпечення сільського зеленого туризму. Відзначимо, що діяльність з надання послуг у сфері сільського зеленого туризму не може належати до підприємницької діяльності за умови, якщо сукупний річний прибуток від діяльності у сфері сільського зеленого туризму не перевищує річний розмір прожиткового мінімуму в розрахунку на сільського господаря та на кожного члена родини, які постійно проживають з ним. У іншому випадку надання послуг сільського зеленого туризму має здійснюватися на засадах підприємництва. При цьому, в якості суб'єкта підприємницької діяльності може бути зареєстрований як сам сільський господар, так і будь-хто із членів його родини, що постійно проживає з ним та не має обмежень у здійсненні зазначеної діяльності [5].

Таким чином, надзвичайно важливим залишається формування туристичної політики та системи державного регулювання у сфері сільського зеленого туризму, визначення їх форм, засобів та інструментів. Головним завданням у формуванні цієї політики є координація зусиль уряду, парламенту, міністерств, відомств, інших органів державної влади, а також громадських організацій та підприємницьких структур для більш ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Для забезпечення сталого розвитку сфери відпочинку в українському селі, в умовах економічної кризи, мають існувати врегульовані партнерські стосунки влади, бізнесу та професійних громадських організацій. Саме тому, зважаючи на сучасний стан економіки України, збільшення попиту на відпочинок у природному середовищі та враховуючи необхідність створення сучасного ринку пропозицій відпочинку у сільській місцевості, підтримка з боку держави має бути своєчасною.

Способи та методи впливу, які використовуються нині для регулювання туристичної галузі, далеко не завжди виявляються адекватними сучасним умовам та тенденціям. Тому для зміни ситуації на краще необхідним є вдосконалення механізмів регулювання господарської діяльності з урахуванням досвіду країн з розвиненою туристичною галуззю, формування нових соціально-економічних підходів до стратегії розвитку національного туристичного комплексу і системи управління туристичними процесами як на державному, так і на регіональному рівнях.

Висновок. Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення і дає селянам додатковий зарібок, розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й у сфері обслуговування. Формується розуміння сільського зеленого туризму, як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону.

Для забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні і наближення його до стандартів ЄС настала нагальна потреба у необхідності прийняття Закону України “Про сільський зелений туризм”, який би став основою для розробки регіонального розвитку сільського зеленого туризму з інтеграцією їх до Програми розвитку сільського туризму в Україні, визначив особливості та умови для договорів у сфері сільського зеленого туризму, врегулював питання, пов’язані з професійною підготовкою фахівців із сільського зеленого туризму. При цьому, головним завданням у формуванні даної Програми є координація зусиль уряду, парламенту, міністерств, відомств, інших органів державної влади, а також громадських організацій та підприємницьких структур для більш ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Щоб забезпечити сталий розвиток сфери відпочинку в українському селі в умовах економічної кризи повинні існувати врегульовані партнерські стосунки влади, бізнесу та професійних громадських організацій. Саме тому, зважаючи на сучасний стан економіки України, збільшення попиту на відпочинок у природному середовищі, та враховуючи необхідність створення сучасного ринку пропозицій відпочинку у сільській місцевості, своєчасною має бути підтримка з боку держави. Зокрема, одним з варіантів розвитку туристичної галузі на регіональному і місцевому рівнях, на державному рівні необхідне створення типових положень, правил та рекомендацій, розробка конкретного плану заходів для кожного окремого туристичного регіону, що породжує мету подальших сучасних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про туризм: Закон України із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 29.05.2001 р. № 2470-III, від 18.11.2003 р. № 1282-IV (Законом України від 18.11.2003 р. № 1282-IV цей Закон викладено в новій редакції), від 16.04.2009 р. № 1276-VI, від 08.07.2010 р. № 2468-VI, від 19.10.2010 р. № 2608-VI, від 08.07.2011 р. № 3679-VI
2. Про внесення змін до Закону України “Про туризм”: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 13. Ст. 180) із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VIII (222-19) від 02.03.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.
3. Проект Закону України “Про сільський зелений туризм” № 4299 від 23.10.2003 р.; Сесія реєстрації: 4 сесія IV скликання ВРУ.
4. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети*. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. 2008. № 1 (6). С. 138–143.
5. Вишнеvsька Ю. В. Аналіз основних функцій та методів адміністративно-правового регулювання розвитку сільського зеленого туризму. *Вісник Академії праці і соціальних відносин*. 2010. № 4. С. 14–17.
6. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 334 с.
7. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 271 с.

Надійшла до редколегії 26.03.2018 р.